

לקוטי תורה • פרשת האזינו • מאמר 2

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ כו' יערוף כמטר...

האזינו השמים

השמים והארץ, התורה שבכתב והתורה שבעל פה, מעידים על ישראל, משום שישאל מלבישים את ה' בתורה: כל מצווה וכל מילה שנלמדת לשמה מושכות את אור אין סוף אל תוך החכמה, שמצד עצמה היא למעלה מהשגה. הכוח לכך בא מן התפילה, ממסירות הנפש שבקריאת שמע ומאיחוד שני הלבבות שבנפש; לאחר מכן התורה שנלמדת כדי לקיים את ההלכה יורדת על הנפש כגשם ונותנת לה כוח לאהוב את ה'.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/haazinu/2

הנקודה

השמים והארץ, התורה שבכתב והתורה שבעל פה, מעידים על ישראל, משום שישראל מלבישים את ה' בתורה: כל מצווה וכל מילה שנלמדת לשמה מושכות את אור אין סוף אל תוך החכמה, שמצד עצמה היא למעלה מהשגה. הכוח לכך בא מן התפילה, ממסירות הנפש שבקריאת שמע ומאיחוד שני הלככות שכנפש; לאחר מכן התורה שנלמדת כדי לקיים את ההלכה יורדת על הנפש כגשם ונותנת לה כוח לאהוב את ה'.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

משה קורא לשמים ולאֶרֶץ, הזוג שהעמיד לעדים בפרשת ניצבים. הם התורה שבכתב — "שמים", "שם מים" — והתורה שבעל פה — "ארץ". כשם שהמים מקבלים את צבעו של הכלי שלהם, כך התורה שבכתב מושרשת בחכמה שלמעלה מהשגה, ונראית כסיפורים וכהלכות שאין להן הסבר עד שחכמי התורה שבעל פה מפרשים אותן. התורה מעידה על ישראל משום שכל מצווה, וכן תורה שנלמדת לשמה, מושכות את אור אין סוף אל תוך התורה: כשם שעבד מלביש את המלך, ישראל מלבישים את ה' בתורה, "כבודו" ולבושו. הכוח לכך בא מן התפילה. מסירות נפש אינה התלהבות רועשת אלא ביטול; פסוקי דזמרה וההתבוננות במלאכים "מלים" את לבה החיצוני של הנפש הבהמית, כדי שיוכל להתאחד עם האהבה הטבעית שבלב הפנימי. שלושת הפעלים שבישעיה נעשים מחשבה, דיבור ומעשה, והעבודה הנעלית ביותר היא מעשהו של העבד שמעבר לטעם ודעת. אז התורה שנלמדת כדי לקיים את ההלכה יורדת כגשם ונותנת כוח (עוז) לאהוב את ה', בתנאי שמסירות הנפש — הרעם והעננים שלה — קדמה לה.

מבנה

1	שמים וארץ: שתי התורות	11-2
	העדים שמש קורא להם, השמים והארץ, הם התורה שבכתב והתורה שבעל פה. התורה שבכתב היא "מים": היא מושרשת בחכמה שלמעלה מהשגה, אין לה צבע משל עצמה, והלכותיה מתבארות רק בידי חכמי התורה שבעל פה.	
2	מדוע התורה מעידה	31-5
	כל מצווה מושכת את אור אין סוף, שלמעלה בהרבה מכל חכמה, אל תוך התורה, כפי שמלמדים הפסוקים "וחי בהם" ו"כאילו עשאוני". לימוד לשמה, לשם התורה עצמה, קורא לאור הזה להיכנס לתורה; ישראל נבראו למען "כבודו" של ה' — התורה.	
3	לבושו של המלך	61-7
	כשם שרואים את המלך רק כשהוא לבוש בבגדיו, והעבד הוא שמלביש אותו, כך ה' מתגלה רק כשהוא מלוכש בתורה, וישראל מלבישים אותו. "ודברת בם" מושך את אור אין סוף אל תוך התורה, ו"אשר אנכי מצוך" קושר את עצמות ה' באדם.	
4	תפילה ומסירות נפש	81-10
	הכוח לכך בא מן התפילה: מן האהבה וממסירות הנפש שבקריאת שמע. מסירות נפש היא ביטול, לא רעש; אפילו "גדולתו" של ה' היא כאין לפניו. הברכות ופסוקי דזמרה מעוררים את הנפש באמצעות התבוננות במלאכים.	
5	מחשבה, דיבור ומעשה	111-12
	הנפש הבהמית ניזונה מן המלאכים, ה"עשב" שלה. "ברא, יצר, עשה" הם מחשבה, דיבור ומעשה; המעשה, המצוות, הוא המקום שבו ניכרת מלכותו של המלך.	

ציות שמעבר לטעם ודעת הוא עול מלכות שמים. הלב הפנימי אוהב את ה' בטבעו; את לבה החיצוני של הנפש הבהמית צריך "למול" באמצעות התבוננות, ותפילה מעומק הלב מעוררת את האור הפנימי של ה' עצמו. דוד מבקש להיות העבד הנעלה יותר.

עבודה במעשה, ולאחריה איחוד שני הלבבות, מאפשרים לתורה להמשיך את האור למטה. התורה שנלמדת כדי לקיים את ההלכה יורדת כגשם ונותנת כוח (עוז) לאהוב את ה', אך רק לאחר הרעם והעננים של מסירות הנפש.

מסירות נפש מסירות נפש לא התלהבות רועשת אלא ביטול: לרומם את הנפש אל ה' ולא לרצות להיות מציאות נפרדת; זו הכוונה באמירת "אחד" בקריאת שמע.

פנימיות הלב וחיצוניות הלב פנימיות הלב וחיצוניות הלב האהבה הטבעית של הלב הפנימי לה', והלב החיצוני של הנפש הבהמית, שמסתיר אותה וצריך "למול" אותו באמצעות התבוננות.

סובב וממלא סובב וממלא הממדים הפנימיים והחיצוניים של ה': האור המקיף את כל העולמות והאור הממלא אותם. אתערותא דלתתא מעוררת אפילו את האור הפנימי והמקיף.

עוז עוז אחד משמותיה של התורה: תורה שנלמדת כדי לקיים את ההלכה נותנת לנפש כוח לאהוב את ה'.

התורה שבכתב והתורה שבעל פה תורה שבכתב ותורה שבעל פה השמים והארץ, העדים שמשה קורא להם: התורה שבכתב היא "שמים" ו"מים", והתורה שבעל פה היא "ארץ", המבארת אותה.

החכמה העילאה חכמה עילאה חכמת ה' כפי שהיא למעלה מכל חכמה שאפשר לדעת — "חכם ולא בחכמה ידיעה"; היא שורש התורה, ולכן אין לה "צבע" משל עצמה.

תורה לשמה תורה לשמה לימוד לשם התורה עצמה, אשר "קורא" לאור אין סוף וממשיך אותו אל תוך התורה.

לבושים לבושים התורה היא לבושו ו"כבודו" של ה', וישראל מלבישים אותו בה; וכן שלושת לבושי הנפש: מחשבה, דיבור ומעשה.

קטע 1 • 11-2

שמים וארץ: שתי התורות

1 האזינו השמים ואדברה¹ ותשמע הארץ כו' יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי² כו'. הנה בסדרה שלפניה אמר העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ.³

"האזינו, השמים, ואדברה; ותשמע הארץ" וכו'. "יערוף כמטר לקחי, תזל כטל אמרתי" וכו'. והנה, בפרשה שלפניה נאמר: "העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ".

המאמר נפתח בשני הפסוקים הראשונים של שירת האזינו, שבהם משה קורא לשמים ולארץ להקשיב ומשווה את תורתו לגשם ולטל. אדמו"ר הזקן מציב לצדם את הפסוק שבפרשה הקודמת, ניצבים, שבו משה קורא לאותם שמים וארץ להעיד בישראל.

הנה שמים וארץ הם תורה שבכתב ותורה שבעל פה.⁴ תורה שבכתב נקרא שמים כי שמים נוטריקון שם מים^{5,6} והתורה נמשלה למים.⁷

והנה, שמים וארץ הם תורה שבכתב ותורה שבעל פה. תורה שבכתב נקראת "שמים", משום ש"שמים" הוא נוטריקון של "שם מים", והתורה נמשלה למים.

השמים והארץ מייצגים את שני חלקי התורה: תורה שבכתב, כלומר הכתובים, ותורה שבעל פה, כלומר ביאורם של חז"ל. תורה שבכתב נקראת "שמים" משום שהתלמוד דורש "שמים" כ"שם מים", והמים הם דימוי מובהק לתורה.

2 וכדכתיב הוי כל צמא לכו למים⁸ וכתוב במשה כי מן המים משיתיהו⁹ שהוא עד"מ כמו המים שאין להם גוון מיוחד בעצמותם אלא שגוונם משתנה ומתהפך לפי אופן גוון הכלי אם אדום כו'.

כפי שכתוב: "הוי, כל צמא, לכו למים", ונאמר על משה: "כי מן המים משיתיהו". כלומר, בדרך משל, המים אינם בעלי צבע מסוים מצד עצמם; צבעיהם משתנים ומתחלפים לפי צבעו של הכלי — אם הוא אדום וכו'.

שני פסוקים קושרים בין מים לתורה ולמשה, שבאמצעותו ניתנה התורה: הקריאה של ישעיהו לצמאים, והשם משה, שפירושו "משוי מן המים". למים אין צבע משל עצמם; הם מקבלים את צבעו של הכלי שבו הם נתונים.

כך התורה שרשה מבחיי ח"ע [חכמה עילאה] חכים ולא¹⁰ בחכמה ידיעא¹¹ שהוא למעלה מגדר ההשגה והקבלה ולכך כל התורה היא

כך גם התורה: שורשה מבחינת חכמה עילאה, "חכם אך לא בחכמה ידועה", שהיא למעלה מגבולות ההשגה והקבלה. לכן התורה כולה היא

כמו המים, גם לתורה אין "צבע" משל עצמה, משום ששורשה בחכמה עילאה — חכמת ה' כפי שהיא למעלה מכל חכמה שניתן לדעת. חכמה כזאת אינה ניתנת להשגה או לקבלה כפי שהיא.

רק סיפורי מעשיות¹² בלבד שאין בהם השגה כלל בעמקות הסודות המלובשים בהם ואפילו הדינים הנאמרים בה

רק סיפורי מעשיות ותו לא, שאין בהם השגה כלל בעומק הסודות המלובשים בהם. ואפילו הדינים הנאמרים בה, לכן התורה שבכתב נקראת כסיפורים פשוטים: סודותיה העמוקים מלובשים בהם ואינם גלויים לעין. אפילו דיניה אינם מובאים בשלמותם על פני הדברים.

כמו ויאמר משה כו' ויאמר ה' אל משה כו' אינם מפורשים ומבוארים בכל פרטיהם עד שבאו חכמי הש"ס [הששה סדרים] ופירשו אותה.

כגון "ויאמר משה" וכו', "ויאמר ה' אל משה" וכו', אינם מפורשים ומבוארים בכל פרטיהם, עד שבאו חכמי התלמוד ופירשו אותם.

פסוקים כגון "ויאמר משה" או "ויאמר ה' אל משה" מציגים דינים שפרטיהם אינם מפורשים בתורה שבכתב. רק כאשר באו חכמי התלמוד, באמצעות התורה שבעל פה, הם התבארו.

קטע 2 • 31-5

מדוע התורה מעידה

3 ותורה שבעל פה נקרא ארץ כו' והם הם עדים לפני המקום ב"ה על ישראל כי בהם ניכר אם קיימו וקבלו ישראל את התורה והמצוות משום

והתורה שבעל פה נקראת "ארץ" וכו'. והיא המעידה לפני המקום ברוך הוא על ישראל, שכן באמצעותה ניכר אם ישראל קיימו וקיבלו את התורה ואת המצוות, משום ש

התורה שבעל פה נקראת "ארץ", ושתי התורות הן העדים שמשה קרא להם. הן מעידות על ישראל, שכן באמצעותן אפשר לראות אם ישראל שמרו את התורה ואת מצוותיה וקיבלו אותן.

שע"י כל מצוה ומצוה ממשיכים גילוי אור א"ס ב"ה בתורה שיהיה בחי' השראת אור א"ס ב"ה בחי' [בחכמה עילאה] כי מצד עצמו הוא מרום ומתנשא רבבות מדרגות לאין קץ מבחי' חכמה.

על ידי כל מצוה ומצוה ממשיכים גילוי של אור אין סוף ברוך הוא אל התורה, כדי שתשרה בחינת אור אין סוף ברוך הוא בחכמה עילאה. שהרי מצד עצמו הוא מרום ונישא רבבות מדרגות עד אין קץ מעל בחינת החכמה.

כל מצוה ממשיכה גילוי של אור אין סוף, אורו של ה' עצמו, אל התורה, כדי שישירה בחכמה עילאה, שהיא שורש התורה. מצד עצמו אור אין סוף נעלה מהחכמה עד אין קץ; הוא שורה בה רק באמצעות המצוות.

4 וכמאמר דלית מחשבה תפיסא ביי [ביה]¹³ כ"א ע"י השגת התורה וקיום המצוות ממשיכים גילוי אלהותו ית' להיות שורה ומתלבש בהם.

וכמאמר: "אין מחשבה תופסת בו"; רק באמצעות הכנת התורה וקיום המצוות ממשיכים גילוי של אלקותו ית', כדי שתשרה ותתלבש בהן.

"אין מחשבה תופסת בו" הוא ביטוי מהקדמת תיקוני זוהר: ה' כפי שהוא בעצמותו נמצא מעל להשגתה של כל מחשבה. ובכל זאת, באמצעות הכנת התורה וקיום המצוות האדם ממשיך את אלקותו, כדי שתשרה ותתלבש בהן.

וכמ"ש אלה המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם^{14, 15} בהם דייקא פי' שממשיך אור א"ס מחיי החיים להיות שורה בהם כו'.

וכמו שכתוב: "אלה המצוות אשר יעשה אותן האדם וחי בהן" — "בהן" דווקא. כלומר, הוא ממשיך את אור אין סוף מחיי החיים, כדי שישרה בהן וכו'.

אדמו"ר הזקן מחבר שני פסוקים: "אלה המצוות" ו"אשר יעשה אותן האדם וחי בהן". הוא מדגיש את המילים "בהן": בקיום המצוות האדם ממשיך את אור אין סוף, חיי החיים, כדי שישרה בתוך המצוות עצמן.

5 ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ועשיתם אתם. אתם כתיב כאלו עשאוני¹⁶ כו'. וזהו ענין עוסק בתורה לשמה.¹⁷ ופי' לשם התורה עצמה.

ולכן אמרו חז"ל: "ועשיתם אותם" — "אתם" כתיב, כאילו עשאוני וכו'. וזהו עניינו של העוסק בתורה לשמה, שפירושו: לשם התורה עצמה.

הזוהר מציין שהמילים "ועשיתם אותם" כתובות כך שאפשר לקרוא "אתם", ולומד מכך שמי שמקיים את המצוות "עושה" כביכול את ה' למעלה: "כאילו עשאוני". אדמו"ר הזקן מוסיף שזהו פירוש הלימוד תורה לשמה — "לשם התורה עצמה".

כי על ידי זה הוא קורא וממשיך גילוי אור א"ס בתורה כנ"ל. וז"ש [וזהו שכתוב] כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתיו כו'.¹⁸

כי על ידי כך הוא קורא וממשיך גילוי של אור אין סוף בתורה, כנזכר לעיל. וזהו שאמר הכתוב: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתיו" וכו'.

לימוד תורה לשמה "קורא" לאור אין סוף וממשיך אותו לתוך התורה. הפסוק בישעיהו על אלה "הנקראים בשמי", שה' ברא "לכבודי", מובא כאן כבסיס מן הכתוב.

כל הנקרא בשמי היינו כללות נשיי [נשמות ישראל] שבראם לכבודו ואין כבוד אלא¹⁹ תורה²⁰ כי התורה היא בחיי לבושים.²¹

"כל הנקרא בשמי" פירושו כללות נשמות ישראל, שברא אותן לכבודו; ואין כבוד אלא תורה, שהרי התורה היא בחינת לבושים.

אלה "הנקראים בשמי" הם נשמות ישראל בכללותן, שנבראו ל"כבודו" של ה'; והמשנה אומרת ש"אין כבוד אלא תורה". התורה היא כבודו משום שהיא לבוש, כפי שמוסבר בפסקה הבאה.

קטע 3 • ו 6 - 7

לבושו של המלך

6 וכמי"ש עוטה אור כשלמה.²² והיינו כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] דר"י [דרבי יוחנן] קארי למאני מכבדותא²³ שהוא כמו עד"מ המלך אין רואים אותו כשהוא ערום²⁴ זולתי כשהוא מלובש בלבוש מלכות.

כמו שנאמר: "מתעטף באור כבשמלה". וזהו על דרך מאמר חז"ל, שרבי יוחנן היה קורא לבגדיו "מכבדי". כלומר, בדרך משל, כמו מלך: אין רואים אותו כשהוא עירום, אלא רק כשהוא לבוש בבגד מלכות.

בתהלים נאמר שה' מתעטף באור כבשמלה, ובגמרא מסופר שרבי יוחנן קרא לבגדיו "מכבדי", מפני שהבגדים מעניקים לאדם כבוד. כך גם מלך: אין רואים אותו כשהוא עירום, אלא רק בלבוש מלכות.

אך המלך בעצמו ובכבודו אין דרכו²⁵ להלביש א"ע [את עצמו] זולתי שהעבד מלביש אותו²⁶ כו'. כמ"כ [כמו כן] ממ"ה [מלך מלכי המלכים] הקב"ה כמו שהוא בעצמותו א"א לו להיות מושג ומתגלה בנבראים דלית מחשבה תפיסא ב"י [ביה].

אבל המלך עצמו, בכבודו ובעצמו, אינו נוהג להתלבש בעצמו; אלא העבד מלביש אותו וכו'. כך גם מלך מלכי המלכים, הקב"ה: כפי שהוא בעצמותו, אי אפשר להשיגו ולהתגלותו בנבראים, שהרי "אין מחשבה תופסת בו",

מלך אינו מתלבש בעצמו; עבדו מלביש אותו. כך גם ה', כפי שהוא בעצמותו, אינו יכול להיות מושג לנברא כלשהו.

כ"א ע"י שמתלבש בתורה שהיא חכמתו ורצונו ב"ה והלבשה זו הוא ע"י ישראל דוקא כו'.²⁷

אלא על ידי שהוא מתלבש בתורה, שהיא חכמתו ורצונו יתברך. והלבשה זו נעשית דווקא על ידי ישראל וכו'.

ה' נעשה מוכר רק כשהוא מתלבש בתורה, שהיא חכמתו ורצונו. ישראל הם שמלבישים אותו בה, כמו העבד שמלביש את המלך.

7 וזהו ודברת במ²⁸ ודברת הוא מלשון הנהגה והמשכה כמו ידבר עמים²⁹ כו' במ היינו המשכי אא"ס [אור אין סוף] בהתורה.

וזהו [פירוש] "ודברת במ". "ודברת" הוא לשון הנהגה והמשכה, כמו "ידבר עמים" וכו'. "בם", כלומר בתוכם, פירושו המשכת אור אין סוף אל תוך התורה.

בפסוק "ודברת במ", אדמו"ר הזקן מפרש את "ודברת" לא כלשון דיבור, אלא כלשון הנהגה והמשכה, כמו בפסוק "ידבר עמים". "בם", שפירושו המילולי "בתוכם", עניינו המשכת אור אין סוף אל תוך התורה.

וזהו והיו הדברים האלה³⁰ אשר אנכי מי שאנכי³¹ מהותו ועצמותו ית' מצוך לשון התקשרות והתחברות כו'.

וזהו [פירוש] "והיו הדברים האלה אשר אנכי": מי שהוא "אנכי", מהותו ועצמותו ית', "מצוך" — לשון התקשרות והתחברות וכו'.

במילים "הדברים האלה אשר אנכי מצוך", "אנכי" פירושו עצמותו ומהותו ממש של הקב"ה. את "מצוך" מפרשים כלשון התקשרות והתחברות: באמצעות התורה, עצמותו נקשרת באדם.

קטע 4 • 81-10

תפילה ומסירות נפש

8 והכח הזה שיש בנפש לגרום המשכה זאת³² ע"י התורה הוא ע"י התפלה שקדמה לתורה. כי האומר אין לי

וכוח זה שיש בנפש להמשיך המשכה זו באמצעות התורה נובע מן התפילה שקדמה לתורה. שהרי מי שאומר: "אין לי אלא תורה", אפילו תורה אין לו

כוחה של הנפש להמשיך את אור ה' אל התורה שהיא לומדת נובע מן התפילה, הקודמת ללימוד. הגמרא מלמדת שמי שטוען שאין לו אלא תורה, אין לו אפילו תורה.

אלא³³ תורה אפי' [אפילו] תורה אין לו מפני שצ"ל תחלה בחי' ואהבת בקי"ש [בקריאת שמע] למסור נפשו באחד.^{34,35}

מפני שתחילה צריכה להיות כחינת "ואהבת" שבקריאת שמע, למסור את נפשו באחד, כ"אחד".

לפני התורה צריכה לבוא "ואהבת" שבקריאת שמע, מתוך נכונות למסור את החיים למען ה' באמירת המילה "אחד". בלי זאת, לימוד התורה חסר את הכוח להמשיך את אור ה'.

9 וענין מס"נ [מסירות נפש] אינו כמו שסוברים העולם שהוא הצעקה בהתלהבות ברעש אלא הוא כמ"ש אליך ה' נפשי אשא³⁶ שאינו רוצה להיות יש ודבר נפרד

עניין מסירות נפש אינו כפי שסוברים בני אדם — שהוא צעקה בהתלהבות ובסערה. אלא הוא כפי שנאמר: "אליך הוי' נפשי אשא" — שאינו רוצה להיות ישות ודבר נפרד,

מסירות נפש אינה צעקה רועשת ונלהבת בתפילה. זהו המתואר בפסוק "אליך הוי' נפשי אשא": לא לרצות להיות מציאות נפרדת כלל.

אלא להיות בחי' ביטול לשאת נפשו ורוחו אליו ית' שהוא מקור החיים דכולא קמ"י [קמיה] כלא חשיב³⁷ לך ה' הגדולה כו'.

אלא להיות בבחינת ביטול, להעלות את נפשו ורוחו אליו יתברך, שהוא מקור החיים, שהרי הכול לפניו נחשב כאין. "לך הוי' הגדולה" וכו':

זהו ביטול: העלאת הנפש והרוח אל ה', מקור כל החיים, שלפניו הכול נחשב כאין. הפסוק "לך הוי' הגדולה" מובא כדי להראות זאת.

שבחי' גדולה שהיא בחי' התפשטות חסדו ית' להחיות העולמות אלף אלפין כו'³⁸ הוא לך ה' בבחי' ביטול

כלומר, בחינת הגדולה, שהיא התפשטות חסדו יתברך להחיות את העולמות, "אלף אלפין" וכו', היא "לך הוי'" — בבחינת ביטול,

"גדולה" כאן היא התפשטות חסדו של ה', המחיה עולמות רבים מספור. הפסוק אומר שגדולה זו היא "לך": גם היא בטלה לפני ה'.

כי קמ"י [קמיה] ית' כלא כו' ואימתי גדול כשהוא בעיר אלקינו³⁹ היינו בחי' צירופי אותיות מעשרה מאמרות שמחי' עולמות הנבראים ששם יש בחי' גדולה והתשפטות כו'.⁴⁰

כי לפניו יתברך הכול וכו' כאין. ומתי הוא גדול? כשהוא בעיר אלקינו: כלומר, בחינת צירופי האותיות של עשרה מאמרות, המחיים את העולמות הנבראים; שם יש בחינת גדולה והתשפטות וכו'.

לפני ה' הכול כאין, ולכן "גדולתו" ניכרת רק "בעיר אלקינו", שהרבי הזקן מפרש כצירופי האותיות של עשרה מאמרות, המחיים את העולמות הנבראים. בתוך העולמות מתפשטת גדולתו של ה'.

10 וע"כ תקנו לנו אנכה"ג [אנשי כנסת הגדולה] לפני התפלה שתים לפני⁴¹ כו' ופסוד"י [ופסוקי דזמרה] לזמר עריצים⁴² רוממות אל בגרונם ע"י שמתבונן איך שהאופנים כו'

לכן תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה, לפני התפילה, שתי ברכות לפני⁴¹ וכו', וכן פסוקי דזמרה — "לזמר עריצים", "רוממות אל בגרונם" — באמצעות התבוננות באופן שבו האופנים וכו'

זו הסיבה שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את הברכות שלפני קריאת שמע ואת פסוקי דזמרה לפני התפילה. את המילה "זמרה" דורשים במשמעות של כריתת העריצים, ובמזמורים נאמר "רוממות אל בגרונם"; שני הדברים פועלים באמצעות התבוננות באופן שבו המלאכים, כגון האופנים, משבחים אותו.

ואומרים קדוש ע"י שמיגלים שהוא ית' מקור החיים ומגילוי רוח פיו ית' הם חיים וקיימים ואליו יאתה ומחמת זה תתפעל ותתלהב נפשו כו'

והם אומרים "קדוש" מתוך שהם משיגים שהוא יתברך מקור החיים, ושמגילוי רוח פיו יתברך הם חיים וקיימים, ושראוי לו הדבר. משום כך נפשו תתעורר ותתלהב וכו'

המלאכים אומרים "קדוש" מפני שהם תופסים שה' הוא מקור החיים, ושהם קיימים רק מכוח רוח פיו. ההתבוננות בכך מעוררת את נפשו של האדם ומלהיבה אותה.

ואע"פ [ואף על פי] שהנשמות הם גבוהים יותר מהמלאכים⁴³ מ"מ צריכים להתבוננות מענין אהוי"ר [אהבה ויראה] של המלאכים מפני שדברים אלה הם הגורמים שתתחכם גם נפש השכלית ומזה תתפעל גם היא כו'.⁴⁴

ואף שהנשמות גבוהות מהמלאכים, בכל זאת הן זקוקות להתבוננות באהבה וביראה של המלאכים, משום שדברים אלה הם המעוררים גם את הנפש השכלית להתחכם, ומתוך כך גם היא תתעורר וכו'

הנשמות גבוהות מהמלאכים, ואף על פי כן האדם צריך להתבונן באהבה וביראה של המלאכים. התבוננות זו מביאה גם את הנפש השכלית להבין, וכך גם היא מתעוררת; בפסקה הבאה מוסבר שהנפש הבהמית ניזונה מן המלאכים.

קטע 5 • 111-12

מחשבה, דיבור ומעשה

11 וזהו ונתתי עשב בשדך לבהמתך⁴⁵ היינו נפש הבהמית שמזונה מהמלאכים שנקרא עשב כו'. וזהו בראתיו יצרתיו אף עשיתיו⁴⁶ כו'.⁴⁷

וזהו [פירוש] "ואתן עשב בשדך לבהמתך": כלומר, נפש הבהמית, שמזונה מן המלאכים, הנקראים "עשב" וכו'. וזהו [פירוש] "בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו" וכו',

"עשב בשדך לבהמתך" מתפרש כנפש הבהמית, שהיא ה"בהמה", וניזונה מן המלאכים, שהזוהר מכנה "עשב". לכן ההתבוננות במלאכים בתפילה היא מזון לנפש הבהמית. לאחר מכן חוזר אדמו"ר הזקן לפסוק "בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו".

שהם ג' לבושים מחדו"מ [מחשבה דבור ומעשה] מחשבה ושכל נקרא בריאה שהוא יש מאין וכמ"ש והחכמה מאין תמצא⁴⁸ ודבור הוא בחי' יצירה כמו הצורה שהיא גילוי החומר בלבד ולא חידוש מעיקרו.

שהם שלושת הלבושים — מחשבה, דיבור ומעשה. מחשבה ושכל נקראים "בריאה", שהיא יש מאין, ככתוב: "והחכמה מאין תמצא"; ודיבור הוא בחינת "יצירה", כמו צורה, שהיא רק גילוי של החומר ואינה דבר חדש משורשו.

שלושת הפעלים שבפסוק הם כנגד שלושת לבושי הנפש: מחשבה, דיבור ומעשה. מחשבה ושכל הם "בריאה", יש מאין, כפי שמראה הפסוק "והחכמה מאין תמצא"; הדיבור הוא "יצירה", שרק נותנת צורה למה שכבר קיים, כפי שהצורה מגלה את החומר בלי לברוא אותו.

12 וכך הדבור הוא גילוי העולם השכלי עשיתיו הוא בחי מעשה המצות כמו מלך בוי"ד [בשר ודם] שעיקר הכרת מלכותו הוא ע"י המעשה דייקא שישמעו לפקודתו ולא ישנו את תפקידו. וכך מלכותו ית' כתיב ה' מלך גאות לבש⁴⁹ כו'.

כך גם הדיבור הוא גילוי של מה שהיה נסתר בשכל. "עשיתיו" הוא בחינת מעשה המצוות, כמו מלך בשר ודם, שעיקר ההכרה במלכותו היא דווקא באמצעות המעשים: שיקימו את פקודותיו ולא ישנו אותן. וכך גם במלכותו יתברך נאמר: "הוי' מלך, גאות לבש" וכו'.

הדיבור מגלה את מה שהיה נסתר במחשבה. "עשיתיו" הוא בחינת המעשה, כלומר קיום המצוות: מלכותו של מלך ניכרת בעיקר במעשים, כאשר מקיימים את פקודותיו. כך גם על מלכות ה' נאמר: "הוי' מלך, גאות לבש" — מלכותו מתוארת כלבוש.

קטע 6 • 131-14

שני הלבבות

13 ואל יאמר אדם א"א בבשר חזיר⁵⁰ אלא אפשי אבל מה אעשה אבי שבשמים גזר^{51,52} כו' שהוא ענין עומ"ש [עול מלכות שמים] הגם שהוא בלתי שכל כלל ונעוץ סופן⁵³ כו'.⁵⁴

"ואל יאמר אדם: איני חפץ בבשר חזיר, אלא: חפץ אני בו, אלא מה אעשה — אבי שבשמים גזר" וכו'. זהו ענין קבלת עול מלכות שמים, אף שאין לכך כל טעם שכלי; ו"נעוץ סופן" וכו'.

הספרא מלמד שאין לומר "איני חפץ בבשר חזיר", אלא "הייתי רוצה בו, אבל אבי שבשמים אסר אותו". זהו קבלת עול מלכות שמים — ציות שמעבר לטעם ודעת; וכדברי ספר יצירה, "נעוץ סופן בתחילתן": המדרגה הנמוכה ביותר, המעשה הפשוט, קשורה במדרגה העליונה ביותר.

וזהו שתקנו בתפלת יוצר ויחד לבבינו כו' כי ב' לבבות הם פנימי⁵⁵ [פנימיות / פנימית] הלב וחיצונית הלב.

וזהו מה שתיקנו בתפילת יוצר: "ויחד לבבנו" וכו', שהרי שני הלבבות הם פנימיות הלב וחיצוניות הלב.

לכן נכללת בכרכות יוצר הבקשה "ויחד לבבנו": לאדם יש שני "לבבות" — פנימי וחיצוני — והתפילה מבקשת שיתאחדו.

פנימיות הלב הוא בחי רעותא דליבא בחפיצה ותשוקה אמיתית לדבקה בו ית' כי ברא כרעא⁵⁶ כו'.⁵⁷

פנימיות הלב היא בחינת רצון הלב, רצון ותשוקה אמיתיים להידבק בו ית', שהרי "ברא כרעא דאבוה" וכו'.

פנימיות הלב היא רצון הלב, תשוקה אמיתית להידבק בה'. אהבה זו טבעית, שכן הבן הוא חלק מאביו; הביטוי הארמי הוא "ברא כרעא דאבוה" — הבן הוא רגלו של אביו.

ה' אלהינו שלנו ממש וא"צ [ואין צריך / ואינו צריך] להתכוננות כלל כי מאליו תתלהט ואמנם חיצוניי הלב שהוא מחמת נה"ב [נפש הבהמית] שמסרת והוא מ"ש ערלת לבבכם⁵⁸

"הויי אלקינו" — שלנו ממש. אין צורך בהתכוננות כלל, כי האהבה מתלהטת מאליה. ואולם חיצוניות הלב באה מן הנפש הבהמית, המסתירה; עליה נאמר "ערלת לבבכם",

אהבה פנימית זו אינה זקוקה להתכוננות: הויי הוא "אלקינו", שלנו ממש, והאהבה מתלהטת מאליה. חיצוניות הלב באה מן הנפש הבהמית, המסתירה את האהבה הזאת; התורה מכנה זאת "ערלת לבבכם".

שהוא בחי' ההסתרה שמסרת אור קדושת ה' ועליה כתיב ומלתם כו' שצריך להעביר ערלה זו המפסקת ע"י ההתכוננות בכל המבואר בענין פסוד"ז [פסוקי דזמרה] והאופנים כו'.

שהיא בחינת ההסתרה המסתירה את אור קדושת ה'. ועליה נאמר "ומלתם" וכו': יש להסיר ערלה זו, המפסיקה, באמצעות ההתכוננות בכל המבואר בענין פסוקי דזמרה והאופנים וכו'.

הציווי "ומלתם את ערלת לבבכם" פירושו להסיר את המחיצה המסתירה את קדושת ה'. הדבר נעשה באמצעות ההתכוננות המתוארת לעיל, בפסוקי דזמרה ובהלול האופנים.

14 ועל"ל [ולעתיד לבוא] כתיב ומל ה' את לבבך⁵⁹ כו' ועי"ז יהיה ויחד לבבינו כו' וזהו בכל השנה ובעשיית

[ובעשרת ימי תשובה] כתיב ממעמקים קראתיך⁶⁰ הוי מעומקא דליבא פנימית הלב בקשו פני⁶¹ כו'

ולעתיד לבוא נאמר: "ה' ימול את לבבך" וכו', ועל ידי כך יהיה "ויחד את לבבנו" וכו'. וזהו בכל השנה; ובעשרת ימי תשובה נאמר: "ממעמקים קראתיך הוי" — מעומק הלב, מפנימיות הלב. "בקשו פני" וכו';

לעתיד לבוא ה' עצמו "ימול את לבבך", ואז שני הלבבות יהיו לאחד באמת. הדבר שייך לכל השנה; ובעשרת ימי תשובה הזעקה היא "ממעמקים" — מעומק הלב, מפנימיותו. הפסוק הבא שמוכא הוא "בקשו פני".

את פניך ה' אבקש שגם למעלה יש פנימי [פנימיות / פנימית] וחיצוניי סובב וממלא ממלא הוא בחי'

חיצוניי [חיצוניות] דכולא קמי [קמיה] כלא חשיב ובאתעדל"ת [ובאתערותא דלתתא] נתעורר פנימי [פנימיות] /

פנימית] אלהותו סוכ"ע כו'. אל תט באף עבדך.⁶²

"את פניך הוי אבקש". גם למעלה יש פנימיות וחיצוניות: סובב כל עלמין וממלא כל עלמין. ממלא כל עלמין הוא בחינת החיצוניות, שהרי "הכול לפניו נחשב כלא"; ועל ידי אתערותא דלתתא מתעוררת פנימיות אלקותו, סובב כל עלמין וכו'. "אל תט באף עבדך".

"את פניך הוי אבקש" מצביע על פנימיותו של ה': גם למעלה יש מדרגה חיצונית, ממלא כל עלמין, שלגביה העולמות נחשבים כאין, ומדרגה פנימית, סובב כל עלמין. עבודתו של האדם מלמטה מעוררת את האור הפנימי של ה'; ובהמשך המזמור נאמר: "אל תט באף עבדך".

היינו כי יש עבד למטה כי לי בניי [בני ישראל] עבדים⁶³ ואברהם אוהבי⁶⁴ למעלה מבחי עבד כבן לפני המלך ואמר דוד המלך ע"ה [עליו השלום] שלא יהי [יהיה] מבחי עבד שלמטה אלא מעבד שלמעלה וכן משה עבדי⁶⁵ דוד עבדי.^{66, 67}

כלומר, יש עבד למטה, ככתוב: "כי לי בני ישראל עבדים"; ואילו "אברהם אוהבי" הוא למעלה מבחינת עבד, כבן לפני המלך. ודוד המלך עליו השלום אמר שלא יהיה מבחינת העבד שלמטה, אלא מבחינת העבד שלמעלה; וכך גם "משה עבדי", "דוד עבדי".

יש שני סוגי עבדים: העבד התחתון, כפי שכל ישראל הם עבדי ה', ומי שנמצא למעלה מדרגת עבד זו, כמו אברהם, "אוהבי", שהוא כבן לפני המלך. דוד ביקש לעבוד את ה' כעבד מהמדרגה העליונה, בדוגמת "משה עבדי" ו"דוד עבדי".

קטע 7 • 151

התורה כגשם

15 וז"ש [וזהו שכתוב] באף עבדך⁶⁸ שהוא כמ"ש אף עשיתיו⁶⁹ כו' בחי מעשה בלי טעם כעבד שמשרת לפני אדונו ועושה רצונו אף שאין לו טעם לכ"ד [לכל דבר] כו'

וזהו [הפירוש של] "בכעס, עבדך": הדבר קשור למה שכתוב "אף עשיתיו" וכו' — בחינת העשייה, בלי טעם, כמו עבד שמשרת לפני אדונו ועושה את רצונו אף שאין לו טעם לכך וכו'.

המילה "אף" שב"אל תט באף עבדך" מזכירה את "אף עשיתיו", המתייחס לבחינת העשייה. זו עבודה בלי חיפוש טעמים, כמו עבד שפשוט עושה את רצון אדונו.

וע"י יחוד ב' לכתוב בק"ש [בקריאת שמע] יהי [יהיה] אח"כ ההמשכה ע"י התורה לכבודי בראתיו כו' ולפיכך נקראים עדים העדותי בכם⁷⁰ כו' עד שאמר האזינו השמים⁷¹ כו' יערוף כמטר⁷² כו'.

ועל ידי ייחוד שני הלבבות בקריאת שמע, תהיה לאחר מכן ההמשכה באמצעות התורה: "לכבודי בראתיו" וכו'. לכן הם נקראים עדים — "העדותי בכם" וכו' — עד שאמר "האזינו השמים" וכו', "יערוף כמטר" וכו'.

לאחר ששני הלבבות מתאחדים בקריאת שמע, לימוד התורה יכול להמשיך את אורו של ה': "לכבודי בראתיו". לכן שתי התורות נקראות עדים, ומשה ממשיך ואומר "האזינו השמים" ו"יערוף כמטר".

כי יש ב' בחי בתורה האחד תלמוד שמביא לידי מעשה⁷³ שהוא ללמוד כדי לידע הדין אם יוצרך למעשה כו'

כי יש בתורה שתי בחינות. האחת היא לימוד המביא לידי מעשה: לומדים כדי לדעת את ההלכה, למקרה שיהיה צורך לקיימה בפועל וכו'.

בתורה יש שתי בחינות. הראשונה היא לימוד המביא לידי מעשה: לומדים כדי לדעת את ההלכה, למקרה שיהיה צורך לקיימה בפועל.

ובהרהור לא סגי עד שידע ויוחקק בלוח לבו כו' ועי' הוא שכתוב יערוף כמטר כו' כמ"ש כי כאשר ירד הגשם כו'

והרהור בלבד אינו מספיק, עד שיידע את הדבר והוא ייחקק על לוח לבו וכו'. ועל כך נאמר "יערוף כמטר" וכו', כמו שכתוב "כי כאשר ירד הגשם" וכו'.

לא די לחשוב על ההלכה; צריך לדעת אותה היטב, עד שהיא נחקקת בלב. תורה זו היא "גשם", כפי שישעיהו משווה את דבר ה' לגשם היורד מן השמים.

ועשה את אשר חפצתי⁷⁴ כו' ומה לא ישוב כ"א הרוה את הארץ והולידה והצמיחה⁷⁵ והאדם יאכל ובכח זה יאמר ואהבת כו'.

"ועשה את אשר חפצתי" וכו'. והרי הגשם "לא ישוב" בלי שירוה את הארץ ויגרום לה להוציא צמחים ולהצמיחם, והאדם יאכל; ובכוח זה יאמר "ואהבת" וכו'.

גשמו של ישעיהו אינו חוזר בלי להרוות את הארץ ולגרום לה לצמוח, כדי שהאדם יאכל; כך גם דבר ה' עושה את רצונו. מכוח המזון הזה יכול האדם לומר "ואהבת": תורה זו מעניקה את הכוח לאהוב את ה'.

וכך בחי' תורה זו הוא הנקי עוז שניתן כח שיוכל לומר ואהבת וצי"ל ע"י הקדמת המס"נ [המסירות נפש] כנ"ל כמו הגשם שהוא ע"י רעמים ועבים כו':^{76, 77}

וכך בחינת תורה זו היא הנקראת "עוז", משום שהיא נותנת כוח שיוכל לומר "ואהבת". אך הדבר צריך לבוא לאחר הקדמת מסירות נפש, כנזכר לעיל, כמו הגשם הבא באמצעות רעמים ועננים וכו'.

לכן תורה זו נקראת "עוז": היא נותנת את הכוח לאהוב את ה'. אולם עליה לבוא לאחר הקדמת מסירות נפש, כשם שהגשם בא בעקבות רעמים ועננים. המאמר מסתיים כאן בקטיעה.

בעבודה

לפני הלימוד יש להתפלל: להקדים את האהבה שבקריאת שמע ואת הנכונות למסירות נפש, שהיא ביטול שקט ולא רעש, ולהשתמש בפסוקי דזמרה כדי להתבונן עד שהלב החיצוני מצטרף ללב הפנימי. לאחר מכן יש ללמוד תורה לשמה וכדי לקיים את ההלכה, עד שההלכה תיחרט בלב, ולקיים את המצוות גם כשהן למעלה מטעם ודעת, כעבד שעושה את רצון אדונו.

שאלות לשיחה

1. מדוע המים, המקבלים את צבעו של הכלי שלהם, מתארים את התורה שבכתב, ומה נותן לה את ה"צבע" שלה?
2. כיצד אפשר לומר שישאל "מלבישים" את ה' בתורה, ומדוע העבד הוא שמלביש את המלך ולא להפך?
3. מה ההבדל בין מסירות הנפש שהמאמר שולל לבין זו שהוא מתאר?
4. מדוע הנשמות, הנעלות מן המלאכים, צריכות להתבונן באהבתם וביראתם של המלאכים?
5. מדוע התפילה צריכה להקדים את התורה, וכיצד התורה שנלמדת כדי לקיים את ההלכה נעשית "כוח" לאהוב את ה'?

הערות

פסקה 1

1 האזינו השמים ואדברה

"האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי". פתיחת שירתו של משה והפסוק שעליו מבוסס המאמר.

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א'

הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמִרִי־פִי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, א.

2 יערוף כמטר לקחי תול כטל אמרתי

"יערף כמטר לקחי, תול כטל אמרתי". המאמר חוזר לכך בסופו, כאשר התורה הנלמדת כדי לקיימה נמשלה למטר.

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב'

יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי תוֹל כְּטַל אֲמַרְתִּי כְשֶׁעִירַם עַל־יְדָשָׁא וְכַרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ

"העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ, החיים והמות נתתי לפניך". בפרשת ניצבים משה מעמיד את השמים ואת הארץ לעדים; המאמר מפרש אותם כשתי התורות.

Deuteronomy 30:19 דברים ל"ט"ט

הַעֲדוֹתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נָתַתִּי לִפְנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבִחְרַת בְּחַיִּים לַמָּוֶת תִּחְיֶה אִתָּה וְזָרַעַךְ:

I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, יט.

4 שמים וארץ... שבעל פה

על פי ההערה, פירוש זה של שמים וארץ כתורה שבכתב ותורה שבעל פה מובא בלקסיקון זה למונחי הקבלה בערך "שמים", שבו מצוינים מקורותיו.

הערת קה"ת

הובא בסי' ערכי הכנויים לסה"ד וש"נ המ"מ בזה בעי' שמים. וע"ע בילקוט ראובני ר"פ האזינו. [כ]. ראה אוה"ת נ"ך כרך א ע' שזו.

5 שמים נוטריקון שם מים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

חגיגה יב, סע"א.

6

שמים נוטריקון שם מים

"מאי שמים? אמר רבי יוסי בר חנינא: שמים — שם מים". אדמו"ר הזקן משתמש בדרשה זו כדי לקשור את "השמים" למים, ומכאן לתורה שבכתב.

Chagigah 12a:5-6 חגיגה י"ב א:ה'-ו'

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: עֲשֶׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְיוֹם רִאשׁוֹן, וְאֵלוּ הֵן: שָׁמַיִם וָאָרֶץ, תְּהוֹ וְנִהוּ, אוֹר וְחָשֶׁךְ, רוּחַ וּמַיִם, מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה. שְׁמַיִם וָאָרֶץ — דְּכַתִּיב: "בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", תְּהוֹ וְנִהוּ — דְּכַתִּיב: "וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְנִהוּ", אוֹר וְחָשֶׁךְ, חָשֶׁךְ — דְּכַתִּיב: "וְחָשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם", אוֹר — דְּכַתִּיב: "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אוֹר", רוּחַ וּמַיִם — דְּכַתִּיב: "וַיִּרְחַץ אֱלֹקִים מִרְחֶקֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם", מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה — דְּכַתִּיב: "וַיְהי עֶרֶב וַיְהי בֹקֶר יוֹם ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

7 והתו' נמשלה למים

"רימים" אין פירושושם אלא תורה, כמו שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים". וזה המקור להמשלת התורה למים.

Bava Kamma 17a:14 בבא קמא י"ז א:י"ד

הֵיְתָה מְבַעֲטָת, או שְׁהִי צְרוּרוֹת מְנַתִּין מִתַּחַת רִגְלֶיהָ - וְשִׁבְרָה אֶת הַכְּלִים, מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק. דְּרָסָה עַל הַכְּלִי וּשְׁבִרְתּוֹ, וְנִפְלַע עַל כְּלִי וּשְׁבִרְ - עַל הָרִאשׁוֹן מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם, וְעַל הָאַחֲרוֹן מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ק יז, א.

פסקה 2

8

הוי כל צמא לכו למים

"הוי, כל צמא לכו למים, ומי שאין לו כסף — לכו, קנו ואכלו". התלמוד (בבא קמא יז ע"א) מפרש שהמים הם התורה; כאן מובא הדבר כדי להראות שהתורה נמשלה למים.

Isaiah 55:1 ישעיהו נ"ה:א'

הוּי כָּל־צֶמָא לְכוּ לַמַּיִם וְאַשֶׁר אֵין־לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שְׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שְׁבְרוּ בְּלוֹא־כֶסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחֶלֶב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, א.

9

כי מן המים משיתיהו

בת פרעה קראה לילד משה, ואמרה: "כי מן המים משיתיהו". שמו של מי שדרכו ניתנה התורה קשור אף הוא למים.

Exodus 2:10 שמות ב':י'

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתִּבְאֶהוּ וַתִּבְרָעָה וַיְהיֶיהָ לֶבֶן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מִשִּׁיתִּיהוּ:

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name 'Moses, and said: 'Because I drew him out of the water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ב, י.

10 חכים ולא בחכי ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

11 חכים ולא בחכמה ידיעא

בהקדמה לתיקוני זוהר פונים אל ה' ואומרים: "אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה." אדמו"ר הזקן משתמש בדברים אלה ביחס לחכמה העליונה, שורש התורה, שהיא למעלה מהשגה.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית.

כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

12 כך התורה . . ולכך כל התורה היא רק סיפורי מעשיות

ההערה מצטטת את הנוסח המקביל, שבו מוסבר הרעיון שבמשל: אור החכמה שבתורה שכתב אינו נתפס בפשטות והוא נסתר בסיפורים בלבד; אך כאשר מקיימים בפועל את המצוות הכתובות בה, התורה מקבלת "צבע", כמו מים הנתונים בכלי.

הערת קה"ת

בסח"מ תקס"ז ע' שנה כאן מבואר יותר הנמשל וז"ל שם: "כך אור החכמה שבתשובה" אין לה השגה והבנה פשוטה אלא נעלמה היא בספורי מעשיות בעלמא וכיוצא, רק כשבאין המצוות הכתובות בה לידי קיום מעשה היו כדמיון המים כשהן בכלי שיש לה גוון לפי אופן גוון הכלי, כך ע"י מצוות מעשיות שעושים ישראל אזי יש לתורה גוון" ע"ש.

4 פסקה

13 דלית מחשבה תפיסא ב"

בתפילתו של אליהו שבהקדמה לתיקוני זוהר נאמר על ה': "אתה נעלה מכל הנעלים, נסתר מכל הנסתרים; שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותך כללי". אדמו"ר הזקן מביא זאת ביחס לה' כפי שהוא בעצמותו, למעלה מכל השגה שכלית.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"א א:י-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיותא (נ"א אתכסיותא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

14 אלה המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם

"אלה המצוות אשר ציווה הוי' את משה לבני ישראל בהר סיני". הפסוק

האחרון של ויקרא מספק את המחצית הראשונה של הציטוט המשולב.

Leviticus 27:34 ויקרא כ"ז:ל"ד

אַלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

These are the commandments, which the L-RD commanded Moses for the children of Israel in mount Sinai

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חיבור ב' כתובים, ויקרא כז, לד. ה. ראה בסה"מ תקס"ז ע' שנו הדיוק בתי "וחי בהם".

15 אשר יעשה אותם האדם וחי בהם

"ושמרתם את חוקתי ואת משפטי, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "וחי בהם" כאור אין סוף השורה בתוך המצוות.

Leviticus 18:5 ויקרא י"ח:ה'

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם אֲנִי Havayah

Ye shall therefore keep My statutes, and Mine ordinances, which if a man do, he shall live by them: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 פסקה

16 ועשיתם אתם אתם כתיב כאלו עשאוני

על "ואתם תעשו אותם" שבפרשת בחוקתי אומר הזוהר שמי שמקיים את מצוות התורה והולך בדרכיה "עושה" כביכול את ה' שלמעלה: "הקדוש ברוך הוא אמר: כאילו עשאוני". זו התורה שהאדמו"ר הזקן מצטט.

Zohar III, 113a זח"ג קיג, א

Sanhedrin 99b:12-13 סנהדרין צ"ט ב:י"ב-י"ג

... רבי אלעזר אומר: כאילו עשאוני לדברי תורה, שנאמר: "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם". רבא אמר: כאילו עשאוני לעצמו, שנאמר: "ועשיתם אותם" - אל תקרי "אתם" אלא "אתם". אמר רבי אבהו: כל המעשה את חבירו לדבר מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאוני, שנאמר: "ומטה אשר הכית בו את הארץ". וכי משה הכהו? והלא אהרן הכהו! אלא לומר לך: כל המעשה את חבירו לדבר מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאוני.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Vayikra Rabbah 35:7 ויקרא רבה ל"ה:ז'

הערת קה"ת

זח"ג קיג, א. וראה סנהדרין צט, ב. ויק"ר לה, ז.

17 עוסק בתורה לשמה

"כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה". האדמו"ר הזקן מסביר ש"לשמה" פירושו לשם התורה עצמה.

Pirkei Avot 6:1 משנה אבות ו:א'

שְׁנו חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבַחַר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם: רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר כֹּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ, זֹכֶה לְדִבְרִים הָרַבָּה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוּל הוּא לוֹ. נִקְרָא רַע, אֲהוּב, אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת. וּמִלְכָּשְׁתּוֹ עֲנוּה וְיִרְאָה, וּמִכְשָׁרְתּוֹ לְהִיּוֹת צָדִיק וְחָסִיד וְיֹשֶׁר וְנָאֵם, וּמִרְחֻקָּתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמִקְרִבָּתוֹ לִידֵי זָכוּת, וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה בִּינָה וְגִבּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח) לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי ...

פסקה 6

22 עוטה אור כשלמה

"הוא מתעטף באור כבשלמה; הוא פורש את השמים כיריעה." האור שהוא לבושו של ה' מתפרש כאן כתורה.

Psalms 104:2 תהילים ק"ד:ב

עֲטָה־אֹר כְּשֶׁלֶמָה נוֹטָה שָׁמַיִם כִּירִיעָה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who stretchest out the heavens like a curtain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ב.

23 דר"י קארי למאני מכבודותא

על כיבוד השבת בנגידים מיוחדים, נאמר בתלמוד שרבי יוחנן כינה את בגדיו "מכבדי". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שלבוש הוא "כבודו" של האדם.

Shabbat 113a:14 שבת קי"ג א:י"ד

"וכבדתו מעשות דרכיה". "וכבדתו" — שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה "מכבדותי". "מעשות דרכיה" — שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול. "ממבואת חפציה" — חפציה אסורין, חפצי שמים מותרין. "ודבר דבר" —

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קיג, א.

24 המלך אין רואים אותו כשהוא ערום

המשנה העוסקת בכבוד הראוי למלך אומרת שאסור לראותו בשעה שמספרים את שערו, כשהוא ללא לבוש או בבית המרחץ. היא מספקת את המשל: רואים את המלך רק כשהוא לבוש בבגדי מלכות.

Sanhedrin 22a:11-12 סנהדרין כ"ב א:י"א-י"ב

מתני' אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין בשרביטו, ואין רואין אותו כשהוא מסתפר, ולא כשהוא ערום, ולא כשהוא בבית המרחץ, שנאמר: "שום תשים עליך מלך", שתהא אימתו עליך. גמי אמר רב יעקב אמר רבי יוחנן: אבישג מותרת לשלמה, ואסורה לאדניה. מותרת לשלמה — דמלך ה'ה, ומלך משתמש בשרביטו של מלך. ואסורה לאדניה — דהדין הוא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין כב, א.

25 אין דרכו

בציטוט של הצמח צדק הנוסח הוא "אין דרך" במקום "אין דרכו"; המשמעות זהה.

הערת קה"ת

ביהל אור שם: אין דרך.

26 אך המלך... מלביש אותו

לפי ההערה, הצמח צדק מצטט את המשל הזה — שמלך אינו מתלבש בעצמו אלא עבדו מלביש אותו — בפירושו לתהלים.

הערת קה"ת

מובא ביהל אור עי רחצ.

The sages taught in the language of the Mishnah. Blessed be He who chose them and their teaching. Rabbi Meir said: Whoever occupies himself with the Torah for its own sake, merits many things; not only that but he is worth the whole world. He is called beloved friend; one that loves G-d; one that loves humankind; one that gladdens G-d; one that gladdens humankind. And the Torah clothes him in humility and reverence, and equips him to be righteous, pious, upright ... and trustworthy; it keeps him far from sin

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

18 כל הנק' בשמי ולכבודי

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי, יצאתי אף עשיתי". כאן יש לקרוא זאת על נשמות ישראל, שנבראו בשביל התורה, שהיא "כבודו" של ה'.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כֹּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרַאֲתִי יֵצְאֲתִי אֲפִיעֲשִׂיתִי:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי מג, ז.

19 אין כבוד אלא תו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות פ"ו, מ"ג.

20 ואין כבוד אלא תורה

"ואין כבוד אלא תורה, שנאמר: 'וחכמים יירשו כבוד'". מכאן האדמו"ר הזקן לומד שאפשר לקרוא את "לכבודי" במשמעות "בשביל התורה".

Pirkei Avot 6:3 משנה אבות ו:ג

... וְהָאֵל דְּבָרִים קָל וְחֶמֶר, וְהָאֵל דְּבָרִים קָרָא רַבּוּ אֶלּוּפּוּ וּמִידְעוּ, הַלּוּמֵד מִחֶבְרוּ פֶּרֶק אֶחָד אוֹ הִלְכָּה אֶחָת אוֹ פִסְק אֶחָד אוֹ דְבוּר אֶחָד אוֹ אֶפְלוּ אוֹת אֶחָת, עַל אֶחָת כְּמָה וְכְמָה שְׁצָרִיה לְהוֹגּוּ בּוּ כְבוֹד. וְאֵין כְּבוֹד אֶלָּא תוֹרָה, שְׁנַאֲמַר (משלי ג) כְבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ, (משלי כח) וְתַמִּימִים יִנְחֵלוּ טוֹב, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה, שְׁנַאֲמַר (משלי ד) כִּי לֶקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם תּוֹרַתִּי אֵל תַּעֲזֹבוּ:

One who learns from his fellow one chapter, or one halakhah, or one verse, or one word, or even one letter, is obligated to treat him with honor; for so we find with David, king of Israel, who learned from Ahitophel no more than two things, yet called him his master, his guide and his beloved friend, as it is said, "But it was you, a man mine equal, my guide and my beloved friend" (Psalms 55:14). Is this not [an

... instance of the argument] "from the less to the

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

21 וזהו"ע עוסק בתו' לשמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה אבות רפ"ו.

27 כ"א ע"י שמתלבש בתורה. . הוא ע"י ישראל דוקא כו'

המאמר המקביל מוסיף כאן: "כלומר, 'כל הנקרא בשמי ולכבודי: כבודו שלו, שהוא לבוש התורה, שעליו נאמר 'מתעטף באור כבשמלה'; ולכן 'בראתיו'. כך הוא קושר את הלבוש בחזרה לפסוק שבפסוקה 5.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ז ע' שנו מוסיף "דהיינו כל הנק' בשמי לכבודי כבודו העצמי שהוא לבוש תורה שנאמר בה עוטה אור כשלמה כו' לכך בראתיו כו' וד"ל".

פסוקה 7

28 ודברת כם

"ושננתם לבניך ודברת כם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". אדמו"ר הזקן מפרש את "ודיברת" כהמשכת אור אין סוף לתוך דברי התורה.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ כִּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Berakhot 21a ברכות כ"א א

הערת קה"ת

דברים ו, ז. וראה ברכות כא, א.

29 ידבר עמים

"ידבר עמים תחתינו ולאמים תחת רגלינו". אדמו"ר הזקן מפרש את "ידבר" במשמעות של הנהגה והובלה — המשמעות שהוא מעניק ל"דיברת".

Psalms 47:4 תהילים מ"ז:ד

יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתִּינוּ וְלֹאֲמִים תַּחַת רַגְלֵינוּ:

He subdueth peoples under us, and nations under our feet

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מז, ד.

30 והיו הדברים האלה

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". אדמו"ר הזקן מפרש את "אנכי" כעצמותו של ה', ואת "מצווח" כלשון של קשירה וחיבור.

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל-לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ו.

31 אנכי מי שאנכי

שם מבואר ש"אנכי" שבעשרת הדיברות פירושו עצמותו ומהותו ממש של הקב"ה, המתגלית כדי להיות "אלקיך" ולשרות באדם באמצעות צמצומים רבים מספור. הדבר נעשה באמצעות המצוות: רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח צינורות של אור אין סוף.

הערת קה"ת

נסמן לעיל עב, ד.

פסוקה 8

32 והכת הזה שיש בנפש לגרום המשכה זאת כו' ואהבת כו' מעומקא

דליבא

לפי ההערה, הצמח צדק מצטט את הקטע הזה, מכאן ועד "מעומקא דלבא", באור התורה, ומוסיף מתוך הביאור שמדובר בז"א, המדות הטבעיות של הנפש האלקית, הקשורות לעתיקא, למעלה משרש חכמה ובינה, וממשיכות מן המזל.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ויקרא כרך א ע' צא ומוסיף "ובהביאור שזהו ענין ז"א שהוא המדות הטבעיות שבנה"א בעתיקא אחיד ותליא היינו למעלה משרש חו"ב שיניקתם ממזלא" ע"ש.

33 האומר אין לי אלא תו'

"כל האומר שאין לו אלא תורה — אין לו אפילו תורה", שכן מי שאינו עוסק בעשייה אינו עוסק בלימוד. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על תורה שאינה קודמת לה תפילה.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

עֲרַבִּי שְׁלָצִיזִין — דְּעָבְדִּי שְׁלוֹף דּוּץ. תּוֹקֵעַ עֲצָמוֹ לְדָבָר הֶלְכָּה — דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ תוֹרָה — אֵין לוֹ תוֹרָה. פְּשִׁטָּא! אֵלָּא כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אֵלָּא תוֹרָה — אֵין לוֹ אֵלָּא תוֹרָה. הָא נָמִי פְּשִׁיטָא! אֵלָּא דְאִפִּילוֹ תוֹרָה אֵין לוֹ. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב פֶּפְא, אָמַר קְרָא: "וְלִמְדַתְּם וְעִשְׂתֶּם" — כָּל שֵׁשְׁנֵנוּ בְּעִשְׂיָה יִשְׁנֵנוּ בְּלִמְיָדָה, כָּל שְׁאֵינוּ בְּעִשְׂיָה אֵינוּ בְּלִמְיָדָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב.

34 למסור נפשו באחד

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה ב"ח בטו"ח ר"ס סא. פע"ח שער הק"ש פ"יב.

35 למסור נפשו באחד

פרי עץ חיים מלמד שבאות ד' של "אחד" יש לכוון למסור את הנפש על קידוש ה', ולקבל על עצמו את ארבע מיתות בית דין.

Pri Etz Chaim, Gate of the Recitation of the Shema 12:4-5 פרי

עץ חיים, שער הקריאת שמע י"ב:ד-ה'

והנה בימי הגלות אין בה כח לעלות אחרי שעדיין היא למטה בהיכל אהבה דבריהא, לכן אנו צריכין למסור נפשנו על קדושת השם בדי דאח"ד. וצריך לקבל עליו ד' מיתות ב"ד, סקילה שריפה הרג וחנק, מן ד' אותיות אדני במילואו, כי שם שרשם. ולכך תכוין לקבל בדי אותיות של אדני, שכוונת בדי של אח"ד. גם תכוין בדי של אח"ד בדי מיתות הנ"ל, שאתה מוסר נפשך בדי מיתות אלו, ושאתה מקדש את השם בכל לבבך, ולקבל עליך עול מלכות שמים זה של הק"ש: והענין, כי כבר ביארנו, כי אין כח במלכות לעלות ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 9

36 אליך ה' נפשי אשא

"לדוד. אליך הוי' אשא נפשי". אדמו"ר הזקן קורא זאת כביטוי למהות

פסוקה 10

41 שנים לפני

"בבוקר מברכים שתי ברכות לפני [קריאת שמע] ואחת לאחריה." אלו הברכות שלפני קריאת שמע, שהאדמו"ר הזקן אומר שתיקנו לאומרו לפני התפילה.

Mishnah Berakhot 1:4 משנה ברכות א':ד'

בשחר מברך שנים לפני ואחת לאחריה, ובערב שנים לפני ושנים לאחריה. אחת ארכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר. לקצר, אינו רשאי להאריך. להתם, אינו רשאי שלא להתם. ושלא להתם, אינו רשאי להתם:

[שמע] In the morning, two benedictions are said before and one after it; and in the evening, two benedictions before and two after it, one long and one short. Where they, the sages, have adopted the long [form] no man is authorised to shorten [use the short form]; and where they have adopted the short form no man is authorised to lengthen [use the long form]. [Where they] close [with a benediction] no man is authorised not [so] to close: and [where they do] not close ... [with a benediction]

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

42 לומר עריצים

"אתה משבית את המולת הורים; שירת העריצים מושפלת." הערת קה"ת מפנה לכאן בקשר לביטוי; האדמו"ר הזקן מפרש שפסוקי דמרה מכניעים את העריצים.

Isaiah 25:5 ישעיהו כ"ה:ה'

כחורב בציון שאון זרים תכניע חרב בצל עב זמיר עריצים יענה:

As the heat in a dry place, Thou didst subdue the noise of strangers; As the heat by the shadow of a cloud, the song of the terrible ones was brought low

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישע"י כה, ה.

43 שהנשמות הם גבוהים יותר מהמלאכים

כאשר הי' נמלך במלאכים המשרתים אם לכרוא את האדם, הוא אמר להם שחכמתו של האדם תעלה על חכמתם, ואדם נתן שמות לבעלי החיים שהמלאכים לא הצליחו לתת להם שמות. הערת קה"ת מביאה זאת כדי להראות את מעלת הנשמות על המלאכים.

Bereshit Rabbah 17:4 בראשית רבה י"ז:ד'

ויצר ה' אלקים מן האדמה - בעון קומי, רבי יוחנן בן זכאי כתיב: ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה למינה. ומה ת"ל ויצר ה' אלקים מן האדמה כל חית השדה? אמר להן: להלן לבריאה, וכאן לכבוש. היאך מה דאת אמר (דברים כ:ט): כי תצור אל עיר ימים רבים. אמר רבי אחא: בשעה שבא הקב"ה לבראת את האדם נמלך במלאכי השרת. אמר להן: נעשה אדם. אמרו לו: אדם זה מה טיבו? אמר להן: חכמתו מרובה משלכם. הביא לפניכם את הבהמה ואת החיה ואת העוף. אמר להם: זה, מה שמו? ולא היו ...

The L-rd G-d formed from the ground every beast of the field and every bird of the heavens, and brought them to the man to see what he would call it; and whatever the man would call every living creature, that was its name" (Genesis

מסירות הנפש: להעלות את הנפש אל ה' ולא לרצות להיות נפרד ממנו.

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א'

לְדוֹד אֱלֹהִי הִי נַפְשִׁי אֲשָׁא:

.of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, א.

37 דכולא קמי' כלא חשיבי

בדברו על היראה האמתית מה', הוזהר מכנה אותו שורש כל העולמות, "ולפניו הכול נחשב כאין". בכך טמון הביטול.

Zohar I, 11b זח"א י"א, ב

הערת קה"ת

זח"א י"א, ב.

38 אלה אלפין כו'

"אלף אלפים ימששונה וריבוא רבבן קדמוהי יקומון". הפסוק מובא ביחס לעולמות הרבים לאין-מספר שחסדו של ה' מחיה.

Daniel 7:10 דניאל ז':י'

נהר דייגור נגד ונפק מן-קדמוהי אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמְשֻׁנָּה וְרִבְבֵּן קְדָמוֹהִי יְקוּמוֹן דִּינָא יְתָב וְסַפְרִין פְּתִיחוּ:

A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז', י.

39 ואימתי גדול כשהוא בעיר אלקינו

על הפסוק "גדול הוי' ומהולל מאד בעיר אלקינו" שואל הוזהר מתי נקרא הקדוש ברוך הוא גדול, ומשיב: כשהוא עם כנסת ישראל. אדמו"ר הזקן קורא את "עיר אלקינו" כרמז לאותיות עשרת המאמרות.

Zohar III, 5a זח"ג ה, א

Zohar II, 235a זח"ב רלה, א

הערת קה"ת

זח"ג ה, א. ועייג"כ זח"ב רלה, א. ז"ח תשא. שם חקת.

40 לך ה' הגדולה

"לך הוי' הגדולה והגבורה והתפארת". שבחו של דוד נקרא כמתאר את "הגדולה" — התפשטות החסד — "כלך", בטלה לפני ה'.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:יא

לְךָ הִ' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי־כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ הִ' הַמִּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרָאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יא.

החכמה מתהווה מן האין, ולכן המחשבה היא "בריאיה".

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

פסוקה 12

49 הי מלך גאות לבש

"הוי מלך, לבש גאות; לבש הוי עוז התאזר". המלכות מתוארת כלבוש, כשם שהפעולה היא הלבוש של מלכות ה'.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א

הִי מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבַשׁ לְבַשׁ הִי עֹז הִתְאַזָּר אֶף־תְּכוֹן תָּבֵל בְּלִיתֻמוֹט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is
clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the
.world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צג, א.

פסוקה 13

50 ואל יאמר אדם א"א בבשר חזיר

שם מצטט אדמו"ר הוקן את המגיד: הוראת הספרא נאמרה על מי שמעולם לא חטא; אבל מי שחזר בתשובה צריך למצוא כל דבר רע ואסור מאוס בעיניו ולומר "איני חפץ בו", כדי שלא ייכשל שוב.

Leviticus 20:26 ויקרא כ':כ"ו

וְהִייתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי הִי וְאֶבְדֵּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי:

And ye shall be holy unto Me; for I the L-RD am holy, and
.have set you apart from the peoples, that ye should be Mine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ספרא ויקרא כ, כו. והובא ברש"י שם. [ועי' לעיל בואתחנן ד"ה וזאת המצוה פ"ג ד"ה לשמור [ט, ד] ב' הרה"מ נ"ע. — כ].

51 ואל יאמר אדם א"א בבשר חזיר אלא אפשי אבל מה אעשה אבי

שבשמים גזר

רבי אלעזר בן עזריה: אדם לא צריך לומר "איני רוצה לאכול בשר חזיר", אלא "איני רוצה, ומה אעשה? אבי שבשמים גזר עליי". הדברים מובאים כאן כדוגמה לקבלת עול מלכות שמים שלמעלה מן השכל.

Sifra, Kedoshim, Chapter 9 12 ספרא, קדושים, פרק ט י"ב

52 ואל יאמר אדם א"א בבשר חזיר אלא אפשי אבל מה אעשה אבי

שבשמים גזר

רש"י מביא את דברי הספרא על הפסוק "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", ומסיים: אדם פורש מן החטא ומקבל על עצמו עול מלכות שמים.

Rashi on Leviticus 20:26 רש"י על ויקרא כ':כ"ו

ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. אם אתם מקבילים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנאצר וחבריו; רבי אלעזר בן עזריה אומר מניין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר, אי אפשי ללבש כלאים, אכל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי? ת"ל

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ כו' יערוף כמטר...

2:19). "The L-rd G-d formed from the ground [every beast of the field]" - they raised a question before Rabbi Yohanan ben Zakai: It is written: "G-d said: Let the earth produce living creatures after their kinds" (Genesis 1:24). Why then

... does the verse state

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ראה ב"ר יו, ד. וש"נ.

44 רוממות א-ל בגרונם

"רוממות ה' בגרונם, וחרב פיפיות בידם." הדברים נאמרו על פסוקי דומרה, שמכניסים את רוממות ה' לפיו של המתפלל.

Psalms 149:6 תהילים קמ"ט:ו

רוֹמְמוֹת אֵל בְּגִרוֹנָם וְחָרֵב פִּיפְיוֹת בְּיָדָם:

Let the high praises of G-d be in their mouth, And a two-
edged sword in their hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמט, ו.

פסוקה 11

45 ונתתי עשב בשדך לבהמתך

"ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת". מתוך הפסוק השנייה של קריאת שמע; כאן הפסוק נקרא על המלאכים המזינים את הנפש הבהמית.

Deuteronomy 11:15 דברים י"א:ט"ו

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶךְ לְבִהֲמֶתְךָ וְאָכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ:

And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou
shalt eat and be satisfied

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יא, טו.

46 בראתיו יצרתיו אף עשיתיו

"לכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו". שלושת הפעלים נקראים כנגד שלושת הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאִיתִי וְצִרְתִּיו אֶף־עָשִׂיתִיו:

Every one that is called by My name, and whom I have creat-
'ed for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 מהמלאכים שנק' עשב כו'

הזהר אומר ש"העשב" של הבריאה הוא האופנים, החיות והכרובים — מלאכים הנערכים בסדר כאשר בני אדם עובדים את ה' בתפילה. מכאן הכינוי "עשב" למלאכים.

Zohar I, 18b זח"א יח, ב

הערת קה"ת

זח"א יח, ב.

48 והחכ' מאין תמצא

"והחכמה מאין תמצא". הפסוק נקרא כך: "החכמה נמצאת מן האין" —

ואבדל אתכם מן העמים להיות לי, שתהא הבדלתכם מהם לשמי – פורש מן העברה ומקבל עליו על מלכות שמים (ספרא):

ואבדל אתכם מן העמים להיות לי AND I HAVE SEPARATED YOU FROM THE PEOPLES THAT YOU SHOULD BE MINE – If you hold yourselves apart from them then you will be Mine, but if not, you belong to (become subject to) Nebuchadnezzar and others like him. Rabbi Eleazer ben Azariah said, “Whence do we know that one should not say, “My soul loathes swine’s flesh”, or, “I have no desire to wear clothes which are a mixture of wool and linen”, but one should say, ... , “I would, indeed, like them

Pentateuch with Rashi’s commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi’s commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

53 ונעוץ סופן

“עשר ספירות בלימה: נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן, כשלהבת הקשורה בגחלת”. כאן הדברים מיושמים על עשייה שלמעלה מן השכל, שהיא המדרגה הנמוכה ביותר, וקשורה למדרגה העליונה ביותר.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א:ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

54 ונעוץ סופן כו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ס"י פ"א, מ"ז.

55 כי ב' לבבות הם פנימי הלב וחיצוני הלב

שם מוסברות שתי המדרגות שברצון הלב, בהקשר ל"יחיד לבבנו" שבברכה שלפני קריאת שמע: הנקודה הפנימית שבלב היא אהבה רבה, אהבה שלמעלה מטעם ודעת הבאה מלמעלה במתנה; והלב החיצוני הוא האהבה הנובעת מהתבוננות בגדולת ה', כל אחד לפי יכולתו.

הערת קה"ת
ראה לעיל פ' בלק סז, ג.

56 כי ברא כרעא

התוספות מסבירים שכלתו של אדם קרובה אליו יותר מאשר אחיו, משום ש"הבן הוא ירך אביו", כאילו הוא חלק מן האב עצמו. אדמו"ר הזקן משתמש באמירה זו כדי לתאר את הקשר הטבעי של הנשמה עם ה'.

Tosafot on Yevamot 3a:7 תוספות על יבמות ג' א:ז

מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו - וה"ה מקמי אשת אחיו מאמו וחדא מנייהו נקט דתרווייהו לאו קרובי עצמו נינהו אלא ע"י קידושין וכלתו שהיא אשת בנו קרובה מנייהו טפי אבל אין לומר דוקא לגבי אשת אחיו שלא היה בעולמו כלתו קרובה טפי לפי שלא היה בעולמו אבל לגבי אשת אחיו מאמו לא דבאשת בנו איפלג דרא כדאשכחן לענין עדות בב"ב (ד' קכח). דאפי' מאן דמכשר באבא דאבא פסיל בן אחיו

דע"כ לענין עריות אשת בנו קרובה טפי מאשר אח שהבן כרעיה דאבוח הוא דקחשיב בתו ובתו בתו קרובי עצמו ...

Vilna Edition (Public Domain)

57 ברא כרעא כו

ההערה מציינת את החיבור הקבלי הזה, לצד עץ חיים, כמקור לביטוי "ברא כרעא דאבוח".

Yevamot 3a:2-4 יבמות ג' א:ב-ד

דאמר רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתאי "הנה" "הנה", אתאי "זמה" "זמה". השתא דאמרתי כל מלתא דאתאי מדרשא חביבא לקה, ליתני לאחות אשה לבסוף! אידי דאירי באיסור אחוותא, תנא אחות אשתו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ה שער פרקי הצלם פ"א. יונת אלם רפ"ב. וראה יבמות ג, א תוד"ה מקמי.

58 ערלת לבבכם

"ומלתם את ערלת לבבכם, וערפכם לא תקשו עוד". "הערלה" היא ההסתר שמצד הנפש הבהמית, והיא מוסרת באמצעות התבוננות.

Deuteronomy 10:16 דברים י':טז

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:

Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים י', טז.

פסקה 14

59 ומל ה' את לבבך

"וה' אלקיך ימול את לבבך ואת לבב זרעך, לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך". כאן ה' עצמו מסיר את המחיצה, שהאדמו"ר הזקן מציב אותה בזמן העתיד לבוא.

Deuteronomy 30:6 דברים ל':ו

וקל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למעו ח"י:

And the L-RD thy G-d will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל', ו.

60 ממעמקים קראתיך הוי

"שיר המעלות, ממעמקים קראתיך הוי". יש לקרוא זאת כקריאה מעומק הלב, מן הפנימיות שלו.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קל, א.

61 בקשו פני את פניך ה' אבקש

"לך אמר לבי, בקשו פני; את פניך הוי' אבקש". "פנים" נקראים כאן כפנימיות של ה'.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח

לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כז, ח.

62 אל תט באף עבדך

"אל תסתור פניך ממני, אל תט באף עבדך". האדמו"ר הזקן דורש את "באף", כלומר "בכעס", דרך "אף" שבפסוק "אף עשיתיו": עבודת המעשה.

Psalms 27:9 תהילים כ"ז:ט

אל תסתור פניך ממני אל תט באף עבדך עזרתי היית אל תטשני ואל תעזובני אלקי ישעי:

Hide not Thy face far from me; Put not Thy servant away in anger; Thou hast been my help; Cast me not off, neither for-sake me, O G-d of my salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כז, ט.

63 כי לי בני עבדים

"כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים". "העבד" שלמטה: כל ישראל כעבדי ה'.

Leviticus 25:55 ויקרא כ"ה:נ"ה

כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם:

For unto Me the children of Israel are servants; they are My servants whom I brought forth out of the land of Egypt: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כה, נה.

64 אברהם אוהבי

"ואתה ישראל עבדי, יעקב אשר בחרתיך, זרע אברהם אוהבי". אהבתו של אברהם מציבה אותו מעל למדרגת עבד, כמו בן.

Isaiah 41:8 ישעיהו מ"א:ח

ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי:

But thou, Israel, My servant, Jacob whom I have chosen, The seed of Abraham My friend

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מא, ח.

65 משה עבדי

"משה עבדי מת, ועתה קום עבור את הירדן הזה". משה, שנקרא עבד ה', הוא העבד העליון.

Joshua 1:2 יהושע א:ב

משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן לך בני ישראל:

Moses My servant is dead; now therefore arise, go over this Jordan, thou, and all this people, unto the land which I do give to them, even to the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יהושע א, ב.

66 דוד עבדי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"א יא, יג. ובכ"מ.

67 דוד עבדי

"למען דוד עבדי ולמען ירושלים אשר בחרתי". גם דוד נקרא "עבדי" במובן העליון הזה; בהערת קה"ת נוסף שהביטוי מופיע במקומות רבים.

I Kings 11:13 מלכים א י"א:י"ג

רק את כלי הממלכה לא אקדע שבט אחד אתו לבנה למען דוד עבדי ולמען ירושלים אשר בחרתי:

Howbeit I will not rend away all the kingdom; but I will give one tribe to thy son; for David My servant's sake, and for Jerusalem's sake which I have chosen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 15

68 באף עבדך

"אל תסתור פניך מעבדך באף". אדמו"ר הזקן שומע במילה "באף" את המילה "אף", במשמעות "גם", שבפסוק "אף עשיתיו".

Psalms 27:9 תהילים כ"ז:ט

אל תסתור פניך ממני אל תט באף עבדך עזרתי היית אל תטשני ואל תעזובני אלקי ישעי:

Hide not Thy face far from me; Put not Thy servant away in anger; Thou hast been my help; Cast me not off, neither for-sake me, O G-d of my salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 אף עשיתיו

"לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". "עשיתיו" היא בחינת העשיה — המצוות שמקיימים בלי טעמים; "לכבודי בראתיו" היא ההמשכה באמצעות התורה.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 העדותי בכם

"העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ". שתי התורות הן העדים, מפני שבאמצעותן נמשכת הארת ה'.

Deuteronomy 30:19 דברים ל"י:ט

העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת ביחיים למען תחיה אתה וזרעך:

I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the

curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 האזינו השמים

”האזינו השמים ואדברה“. המאמר חוזר לפסוק הפותח אותו.

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א'

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 יערוף כמטר

”יערוף כמטר לקחי“. יש לקרוא זאת כתורה הנלמדת לשם קיום בפועל, המזינה את הנשמה כמו גשם.

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב'

יַעֲרֹף כַּמֶּטֶר לִקְחִי תִגַּל פֶּטַל אֲמַרְתִּי כְשֶׁעִירָם עַל־דָּשָׁא וְכַרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 תלמוד שמביא לידי מעשה

חז"ל הכריעו שהתלמוד גדול, "שהתלמוד מביא לידי מעשה". אדמו"ר הזקן מכנה את המדרגה הראשונה בתורה על שם מאמר זה.

Kiddushin 40b:8-9 קידושין מ"ב:ח"ז-ט'

וְכַכֵּר הָיָה רַבִּי טְרַפְפוֹן וְזֻקְנִים מְסֻבִּין בְּעֵלְיָת בֵּית נִתְנָה בְּלוּד. נִשְׁאַלָה שְׁאִילָה זוּ בְּפִנְיָהֶם: תִּלְמוּד גָּדוֹל אוּ מַעֲשֶׂה גָדוֹל? נֶעְנָה רַבִּי טְרַפְפוֹן וְאָמַר: מַעֲשֶׂה גָדוֹל. נֶעְנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: תִּלְמוּד גָּדוֹל. נֶעְנָה כּוֹלֶם וְאָמַר: תִּלְמוּד גָּדוֹל, שֶׁהַתִּלְמוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה. תִּנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר: גָּדוֹל תִּלְמוּד שֶׁקֶדֶם לְחֵלָה אֲרַבְעִים שָׁנָה, לְתַרּוּמוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת חֲמִשִּׁים וָאַרְבַּע, לְשִׁמְיטִים שְׁשִׁים וָאַחַת, לְיֹזְבֵלוֹת מֵאָה וְשָׁלֹשׁ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין מ, ב. וש"נ.

74 ועשה את אשר חפצתי

”כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי“. דבר ה', כמו הגשם, ממלא את ייעודו.

Isaiah 55:11 ישעיהו נ"ה:יא'

כֵּן יִהְיֶה דְבַרִּי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חִפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

So shall My word be that goeth forth out of My mouth: It shall not return unto Me void, Except it accomplish that which I please, And make the thing whereto I sent it prosper

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 כי כאשר ירד הגשם . . והולידה והצמיחה

”כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזורע ולחם לאוכלי“. הגשם הוא התורה המזינה את הנשמה.

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י'

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשִׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם לַאוֹכְלִי:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נה, י.

76 תו . . הנקי עוז

שם התורה נקראת "עוז", על יסוד הכלל "אין עוז אלא תורה", וכפי שנאמר "ה' עוז לעמו יתן", בביאור הפסוק "ה' מלך גאות לבש, לבש ה' עוז התאזר". הקטע ממשיך לתאר כיצד המצוות ממשיכות קדושה עליונה אל תוך דברים גשמיים.

הערת קה"ת

נסמן לעיל נה, ג.

77 רעמים ועבים כו'

המאמר מסתיים כאן במילים "וכו'"; לפי ההערה, סיום העניין מצוי בנוסח זה בין מאמרי אדמו"ר הזקן משנת 5567.

הערת קה"ת

סיום העניין שבמאמר — ראה מאמרי אדה"צ תקס"ז ע' שנט-ס.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Pri Etz Chaim (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Vilna Edition (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/haazinu/2/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/haazinu/2/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק